

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 23

Заснований в 1996 році

Рівне – 2002

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 23. — Рівне: РДГУ, 2002. — 180 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і практики розвивального навчання, а також з питань педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН

Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович** (Інститут проблем виховання АПН України);

доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович** (заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович** (Рівненський економіко-гуманітарний інститут);

доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна** (Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);

доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович** (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)

доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович** (Університет "Острозька Академія");

кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна** (Рівненський державний гуманітарний університет)

доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович** (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович** (Запорізький державний університет)

доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович** (Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);

доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович** (Рівненський державний гуманітарний університет);

кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович** (заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 3 від 31.10.2002 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.

Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 4.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2002

Новий погляд на сутність характеристики відношення „людина – світ” висуває низку методологічних положень, серед яких значне місце посідає ідея орієнтації на культурологічні способи пізнання соціокультурних феноменів і самої людини. Сучасна ситуація в Україні диктує необхідність опори на культурогенез нації та аксіосферу, позитивна перебудова якої уможливується в умовах відродження особистостей, притаманних національній культурі. До важливих методологічних орієнтирів нових підходів у обґрунтуванні сутності гуманістичного виховання слід віднести перехід від ідеології до культури.

З огляду на це доречно звернутися до робіт відомого культуролога Маргарет Мід про три типи культур:

- постфігуративну, де діти вчаться перш за все у старшого покоління, беззастережно авторитетного для них (культури з патріархальними стосунками, традиціями, що передаються з покоління в покоління, з великими багатодітними і кількопоколінними сім'ями);
- кофігуративну, де діти й дорослі вчаться у своїх сучасників і ровесників – культури з орієнтацією на сьогоdnішній день, в яких традиційність є нестійкою, переважають сім'ї нуклеарного типу;
- префігуративну, де дорослі вчаться також у своїх дітей.

Не даючи повної характеристики даної культури, дослідниця лише констатує: „Нині ми входимо в період, новий для історії, коли молодь з її префігуративним передбаченням ще несвідомого майбутнього наділяється новими правами” [3, 121]. На доказ цієї тенденції можна навести багаточисельні приклади використання дитячих психологічних образів і характеристик у культурі дорослих (мистецтві, рекламі, шоу-бізнесі), перетворення типово дитячого виду діяльності – гри – в сучасну ігрову цивілізацію. Варто згадати слова видатного педагога Я.А. Коменського: „Діти приносять батькам правила”.

Отже, важливо не лише вчити дітей готовим цінностям, а довести способи користування ними як переживання і відкриття цінностей тим, хто виховується. Вчити цьому може лише той педагог, у структурі особистісних цінностей якого гуманістичні ідеали посідають чільне місце. Такий підхід відповідає провідній ідеї гуманістичної педагогіки – ідеї спільного особистісного саморозвитку педагога і дитини в процесі виховання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зязюн І.А. Сучасна освіта у контексті гуманістичної філософії // Діалог культур: Україна у світовому контексті. Філософія освіти: Зб. наук. праць. – Вип.4. – Львів: Світ, 1999. – С.5 – 12.
2. Колесникова И.А. Педагогическая реальность в зеркале межпарадигмальной рефлексии. – СПб, 1999. – 242 с.
3. Мид М. Культура и мир детства: Пер с англ. – М.: Наука, 1988. – 429 с.
4. Швейцер А. Упадок и возрождение культуры: Избранное. – М., 1997. – 245 с.
5. Шиянов Е.Н., Котова И.Б. Становление и развитие гуманистической педагогики. – Ростов н /Д., 1997. – 144 с.

Одержано редакцією 15.05.2002.

УДК: 37: 159. 964. 225

С.С. ПАЛЬЧЕВСЬКИЙ

РОЗВИВАЮЧІ ОСНОВИ КОНТРОЛЮ І ОЦІНКА СУГЕСТОПЕДИЧНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Один із найвидатніших педагогів ХХ століття С.Френе у своїх відомих “педагогічних інваріантах” заявляв: “Ніхто – ні дитина, ні дорослий – не любить, щоб за ним наглядали і карали, це завжди сприймається як зазіхання на їхню гідність, особливо, коли це відбувається публічно” [1, 21]. У наступному інваріанті, пов'язуючи покарання з виставленням негативних оцінок учням, стосовно оцінювання знань висловлюється так: “Виставлення оцінок успішності і класифікація учнів принципово є помилковими” [1, 22]. Покарання оцінкою на його думку принижує як учня, так і вчителя. До того ж ніколи не досягається бажаної мети, бо це “... останній засіб” [1, 23]. Нині такий підхід враховує наша педагогічна громадськість, передусім її керівництво, дійшовши до висновку, що “... при оцінюванні вчитель має врахувати рівень досягнення учня, а не ступінь його невдач” [2].

Для сугестопедії контроль і оцінка знань учнів, студентів, курсантів – питання принципове. Сугестопедія за словами Г.К.Лозанова: “... це не директивна, не директивна методика, а м'яка, двопланово стимулююча спонтанну творчість того, хто навчається!” [3, 61].

Викладач-сугестолог на думку болгарського вченого не повинен виражати себе, а підказувати можливість вираження своїм учням” [3, 62]. Для того, щоб стимулювати останнє, позбавити учнів боязні такого самовираження контрольні перевірки у процесі сугестопедичного навчання проходять не як

екзамени, а як елементи навчальної програми. До того ж вони поділені за ступенем складності, щоб учні бачили рівень своїх досягнень. У процесі контролю та оцінки знань сугестопедії важливо уникнути психотравмуючих впливів. Із цією метою увага ніколи не акцентується на помилках, корекція неправильно завченого відбувається не шляхом виявлення помилки, а як ствердження правильної відповіді. Учителю-сугестологу уникає вживання слів, які несуть негативний емоційний заряд. Його ставлення до своїх підопічних повинно бути уважним, підбадьорливим, зміцнюючим віру у власні можливості. Якщо школяр чи слухач швидше справляється з поставленими завданнями, його необхідно похвалити. Тих, хто відстає, слід підбадьорити. Інколи їм доцільно дати простіше завдання і таким чином віднайти можливість похвали.

Якщо під час розв'язання якоїсь задачі учень робить помилку, учитель повинен обійти її, сповіщаючи правильну відповідь і вимагаючи від учня повторити її, або уважно запитати іншого учня, підкресливши, що вірить у можливість того, хто допустив помилку, справитись із поставленою проблемою. Помилки, які учні допускають у своїх зошитах, учитель виправляє не червоним зарядом, а синім, оскільки червоний колір поряд із синім справляє психотравмуючий вплив.

Не слід пригнічувати слабших учнів під час організації навчальних ігор-змагань. Такі ігри треба переважно проводити так, щоб групи, які змагаються, завершували змагання одночасно. Для підтримання впевненого бадьорого настрою важливим є фінал уроку. Бажано, щоб у будь-яких випадках він залишався радісним, оптимістичним. Для сугестопедії не страшно, коли той чи інший школяр на якомусь етапі заняття не володіє певним навчальним матеріалом. Страшно, коли впаде духом, втратить бажання навчитися.

Сугестопедична методика не завжди передбачає домашні завдання. Наприклад, вони відсутні у першому класі під час вивчення математики. Причиною цього є висока мотивація в оволодінні математичними знаннями. До домашніх завдань колишні першокласники надзвичайно обережно, завжди вмотивовано підключаються з другого класу. Метою тут є формування позитивного ставлення до оволодіння математичними знаннями. Тому поступово збільшуються обсяги самостійної роботи таким чином, щоб навчання математиці переросло з навчання без домашнього завдання в самонавчання. У цьому випадку за задумом Г.К.Лозанова сугестопедія повинна переростати в автосугестопедію. Остання покликає зумовити перетворення особистості школяра з об'єкта обробки з боку учителя в самоусвідомлюючу, мотивуючу себе особистість, яка володіє вмінням саморелаксації та глобалізації навчального матеріалу, здатністю глобально сприймати навколишній світ.

У молодших класах контроль і оцінювання вивченого матеріалу тісно пов'язані з сюжетними розробками уроків. Сценарій такого уроку вчитель готує заздалегідь і у деталях. На таких уроках перехід від одного завдання до другого здійснюється невимушено, легко, широко, використовуються можливості здійснення міжпредметних зв'язків. Поставлені перед учнями завдання, як правило, тісно зв'язані з життям і добре вмотивовані. Наприклад, частина задач на уроках математики в молодших класах подається у формі ігор, у ході яких учні можуть співати улюблені пісні, декламувати вірші. Часто використовуються так звані цікаві задачі, задачі-жарти, загадки тощо.

Однак Г.К.Лозанов попереджає, що викладач-сугестопед усе повинен робити з почуттям міри, надмірно не захоплюватися іграми, піснями, не перетворювати уроки в суцільні розваги, тому що "... сугестопедія – це не "етюдopedія", і вона не повинна розраховувати на видовище як самоціль" [4, 9]. Через це вже в молодших класах використання ігор поступово зменшується. В учнів виховується потяг до логіки, гармонії та краси самої науки.

Однак використання ігрових ситуацій та рольових ігор з метою контролю та оцінки учнівських знань має місце і в старших класах. Помічено, що звернення до одного і того ж матеріалу в різних організаційних формах відкриває нові можливості його закріплення та корекції.

Т.Чубукова, характеризуючи сугестопедичне вивчення суспільних предметів у старших класах масових шкіл, важливого значення для контролю та оцінки учнівських знань надає повторювально-узагальнюючим урокам (підтемам глобальної теми). За умови сугестопедичних підходів, вважає вона, всі етапи уроку несуть підвищене змістове навантаження. Замість біжучого опитування здійснюється підготовка до вивчення нового матеріалу. Виклад його учителем відбувається під час вивчення глобальної теми, в роботі ж над підтемами подібний виклад замінюється активною самостійною роботою учнів. Закріплення навчального матеріалу здійснюється шляхом різноманітних перетворень знання. Одночасно відбувається контроль за засвоєнням знань, умінь та навичок. Контроль, що виконує функцію керівництва й управління пізнавальною діяльністю, супроводжує всі види навчальної роботи. Т.Чубукова вважає, що основним у системі контролю є "... визначення мети і перевірка систем її досягнення, від мети контролю залежить вибір форм, методів і засобів контролю" [5, 95].

Контроль у системі вивчення суспільних дисциплін у старших класах покликаний удосконалювати сугестопедичну навчальну діяльність. Здійснюється він відповідно до вимог навчальної програми, диференціюється згідно з рівнями засвоєння навчального матеріалу за рахунок підібраних

спеціальних завдань. Засобами контролю залишаються як самі завдання, так і моделі рольових ігор, взаємне рецензування, яке дозволяє перевірити знання на уроці більшості учнів.

Перевірка знань має навчальний характер, оскільки паралельно з нею відбувається розширення і поглиблення їх. У курсі “Людина і суспільство” навчальні завдання складаються за трьома основними групами: 1) завдання з різними рівнями проблемності, 2) завдання алгоритмічного типу, 3) програмовані завдання. Завдання проблемного рівня враховують специфіку різних груп учнів, що дозволяє активізувати самостійну пізнавальну діяльність останніх. Завдання алгоритмічного типу формують уміння застосовувати знання за зразками.

Програмовані завдання дозволяють здійснювати контроль за рівнем знань. Ці завдання використовуються учителем-сугестологом таким чином, щоб контроль та оцінка учнівських знань стали невід’ємною складовою загального процесу пізнання.

Одним із головних завдань сугестопедії Г.К.Лозанов вважає привчання учнів та слухачів сугестопедичних курсів до самоконтролю. Формування такої готовності закладене в циклі занять із вивчення іноземних мов. Так, уже в перший день після псевдопасивного концертного сеансу перший діалог слухачі читають хором, поглядаючи на переклад. У наступні дні відбувається читання за ролями, які змінюються з метою рівномірного залучення до роботи усіх курсантів. Помилки, допущені в ході читання уважно коректуються. Але делікатно: викладач начебто випадково правильно повторює те слово, в якому була допущена помилка. Після прочитання частини тексту переклад забирається (для цього сторінка згортається пополам), і курсанти роблять самостійно повний переклад.

У наступних етапах курсу викладач визначає місця, які потребують перекладу, поки не досягне в останніх сеансах перекладу посередництвом синонімів тільки деяких слів і виразів. Метою керівника сугестопедичних курсів є утвердження в курсантів упевненості, що після першої розробки навчального матеріалу вони оволоділи останнім на рівні перекладу, що забезпечує легкий перехід до спонтанних розмовних реакцій.

На другий день після сеансу продовжується попередня робота до повного вичерпування граматичних одиниць, включених в урок. Під час читання та перекладу використовуються всі можливості аналогії. Наприклад, під час читання певного речення швидко провідміняти дієслово і зв’язати його з дієсловами та з граматичною таблицею. А після цього відразу ж переконструювати речення чи словосполучення. Коли викладач повільно читає новий текст, курсанти групою або індивідуально перекладають його. Після цього може бути зроблена спроба розповісти коротко щось подібне до того, про що йдеться в тексті. Текст, який читається на другий день після сеансу, стає основою для складання на наступний день кожним курсантом своєї власної тематично подібної розповіді. Частина слухачів курсів переключается до другої теми уроку. В обох випадках розповіді повинні бути з прямою і непрямою мовою, тісно пов’язані з новою роллю кожного слухача.

Починаючи з середини курсу, курсанти можуть розповідати тематично відповідні анекдоти, різноманітні смішні, сповнені емоцій випадки. Основне, щоб ці випадки були цікаві, з приємним змістом. Часто викладачеві необхідно самому задавати тему, над якою слухачам курсів необхідно подумати, але без письмових завдань.

На третій день після сеансу викладач уміло спрямовує загальну бесіду до тем, заданих індивідуальних розповідей. Уважно слухає і підбадьорює кожного з виступаючих. виправляє тільки недопустимі помилки. Заохочує процес спонтанної комунікації, якщо помітить, що хтось із членів навчальної групи виявляє бажання втрутитися у чужу розповідь або намагається задати запитання. Всіляко намагається перетворити цей процес у систему.

Г.К.Лозанов стосовно цього вважає, що “... з перших розробок повинна проявлятися виняткова турбота про переважно двопланове, тактовне, делікатне, підказуюче спрямування до спонтанної участі в розмові. Це повинно відбуватися природньо і без настійливих вимог чи постановки спеціальних рольових ситуацій (крім випадків, коли ті, що навчаються, самі прагнуть до них) [6, 60].

Викладачу необхідно знаходити форми і способи проведення спільних оптимістичних бесід на теми з повсякденного життя. Із цією метою на початку бесіди рекомендується залучати сильних слухачів. Їхні висловлювання необхідно тактовно регламентувати, щоб не знижувався настрій слабших. Пізніше, коли слабші підтягнуться, цю регламентацію можна дещо послабити. А після четвертого-п’ятого діалогу можна частіше використовувати рольові ігри. Частиною вихідного рівня Г.К.Лозанов радить зробити непомітно за декілька днів до закінчення курсу у формі розмов за визначеним планом, стимулюючи за допомогою письмових контрольних робіт.

Упродовж курсу стимулюють діяльність курсантів легкі контрольні роботи, які переважно складаються з перекладів на рідну мову смислових блоків діалогу чи додаткового читання. Найчастіше вони проводяться таким чином: викладач повільно читає, а курсанти у цей час письмово перекладають.

В останній день занять передбачаються так звані “спектаклі”, але лише за умови якщо в курсантів є бажання виступати. У всякому разі Г.К.Лозанов радить завершувати курс урочисто.

Упродовж усього курсу бажано, щоб викладач і курсанти не розмовляли рідною мовою.

У курсі інтенсивного вивчення іноземних мов Л.Ш.Гегечкори в зміст навчання не включаються уміння і навички письмового мовлення. Замість цього вводяться як додатковий змістовий елемент так звані ситуативні комплекси, які являють собою діалогічні конструкції, побудовані на подійно-ситуативній основі. Вони допускають можливість подальшого сюжетного розвитку або оціночного ставлення. Таким чином, тематичний принцип у системі контролю та оцінки знань, умінь, навичок тісно зв'язаний із ситуативним характером навчального тексту.

Так звані мислительні задачі та система проблемних ситуацій, які стимулюють вияв активної мовленевої діяльності курсантів, орієнтовані на їх використання в іграх, що сприяє відчуттю слухачами повної свободи самовираження, а викладачеві дає можливість оцінити рівень засвоєння навчального матеріалу.

У системі Г.О.Китайгородської під контроль потрапляють не лише навички усного мовлення, а й письма. Форми контролю мають характер як поточних, так і підсумкових перевірок. Результат таких перевірок оцінюється за стабільною системою, тобто виражається у відсотках. Застосовуються такі форми контролю:

1. Поточний контроль знання лексичного матеріалу, який проводиться регулярно після завершення роботи над кожним уроком (кожні три дні).
2. Поточний контроль знання граматики, який також здійснюється регулярно в міру проходження певного граматичного матеріалу.
3. Контроль розуміння на слух (аудіювання). Проводиться не рідше одного разу на тиждень.
4. Контроль навичок читання. Здійснюється постійно і регулярно після усного курсу початкового етапу навчання (32 години).

Система контролю та оцінки знань в емоційно-смысловому методі І.Ю.Шехтера враховує те, що знання структурних явищ іноземної мови само собою не переходить у мовлення. Тому зусилля викладача сконцентровані на створення умов, які вимагають мовленевої адаптації. Для цього використовуються рольові ігри, проблемні ситуації, мислительні задачі. Таким чином, І.Ю.Шехтер повністю відмовляється від традиційної методики, яка насамперед передбачає контроль та оцінку процесу поступового нагромадження навичок і умінь побудови та конструювання мовленевих блоків через усвідомлення описових закономірностей мовної системи. Натомість під постійним контролем залишається процес розвитку мовленевих здібностей в умовах реальної комунікації.

Такий підхід попервах вимагає більшої терпеливості викладача до помилок у розмовній мові його підопічних, ніж це має місце у традиційній навчальній системі.

Відмінним у системі контролю та оцінки знань курсантів сугестопедичного інтегрального методу В.В.Петрусинського є те, що контролю та відповідній корекції на базі аудіо-візуальних технічних засобів підлягають не лише знання, уміння та навички членів навчальних груп, а й їхній психофізіологічний стан. Однак оскільки курс автоматизує лише початкові етапи навчання, а пізніше воно відбувається у процесі живого спілкування з викладачем, то остаточно доведення та корекція знань відбуваються подобно до "лозанівських" активних станів.

Сугестивно-програмований метод, напрацьований у відділах науково-дослідної лабораторії педагогіки, психології та НОУП Одеської державної консерваторії, передбачає самоконтроль не тільки знань, умінь та навичок із навчального матеріалу, а й навичок сугестивного самоуправління деякими психічними та фізіологічними процесами на рівні особливо-сугестивного стану психіки (ОССП).

Отже, розглянувши системи контролю та оцінки знань, умінь та навичок у сугестопедії Г.К.Лозанова та її модифікаціях, включаючи й релаксopedичні, можна зробити висновок про їхню гуманістичну спрямованість. Вони побудовані так, щоб, насправді, оцінювати рівень досягнутого, а не рівень прорахунків. Залишаються одним із вагомих мотиваційних чинників у процесі оволодіння знаннями, уміннями та навичками. Система контролю, оцінки та корекції знань не є відособленою, а органічно вплітається в структуру навчального процесу. Але чи не найважливішою її особливістю на відміну від традиційної навчальної системи, є намагання уникнути психотравмуючого впливу на особистість учня, студента чи курсанта.

ЛІТЕРАТУРА

1. Френе С. Педагогічні інваріанти. //Рідна школа. – 1993. – №3. – С.21-23.
2. Реформування освіти: позиція виважена, кроки впевнені. // Освіта України. – 2000. – 16 серпня.
3. Сугестопедия в преподавании иностранных языков. // Методы интенсивного обучения иностранным языкам. – М.: МГПИИЯ им.М.Тореза, 1979. – Вып.5. – С.53-62.
4. Лозанов Г. Сугестология и сугестопедия. – София: Наука и искусство, 1975. – Кн. I.
5. Чубукова Т. Сугестопедический подход в обучении общественным предметам старшеклассников: Дис. ... канд.пед.наук: 13.00.01. – К., 1995. – 135 с.
6. Лозанов Г. Сугестопедия в преподавании иностранных языков // Методы интенсивного обучения иностранным языкам. – М.: МГПИИЯ им.М.Тореза, 1979. – С.53-62.

Одержано редакцією 07.04.2002.

ЗМІСТ

Вступне слово.....	3
Малафійк І.В. Системний підхід у дидактиці.....	4
Коновалова В.Б. Комунікативність як один з виразників системно-розвивального підходу під час вивчення іноземної мови у вищому навчальному закладі.....	9
Шевчук О.А. Системний підхід у реалізації програми “Основи валеології”.....	11
Пеньковська Н.М. Рефлексія як новоутворення молодшого шкільного віку.....	13
Іванова Л.І. Літературна освіта молодших школярів у системі розвивального навчання.....	16
Воронюк І.В. Розвиваючі психологічні засоби стимулювання творчості молодших школярів.....	18
Єдімент Л.І. Застосування музичних редакторів в умовах системно-розвивального навчання учнів середніх класів.....	21
Поніманська Т.І. Філософсько-педагогічна сутність гуманістичного виховання.....	23
Пальчевський С.С. Розвиваючі основи контролю і оцінки сугестопедичної навчальної діяльності.....	26
Дичківська І.М. Система розвивального навчання О. Декролі як інноваційна педагогічна технологія.....	29
Максим’юк С.П. Суть, передумови та етапи становлення системи розвивального навчання.....	32
Бєлова С.А. Проблеми розвивального навчання в теорії та практиці німецької реформаторської педагогіки початку ХХ ст. (“педагогіка особистості”).....	34
Бандура Р.Р., Рудь Г.В. Розвивальне навчання в історичному аспекті.....	38
Хролець О.І. Виховний і розвивальний потенціал уроків читання.....	41
Мороз Л.В. Проблема засвоєння лексики як розвитку розумової діяльності студентів.....	43
Галатюк Ю.М. Проектування творчої навчальної діяльності з фізики як система дидактичних задач.....	47
Малафійк І.В., Опанасик А.В. Окремі шляхи реалізації продуктивного навчання у системі підготовки майбутнього спеціаліста.....	51
Остапчук М.В., Бабійчук Т.П. Шляхи підвищення ефективності навчального процесу.....	54
Суботіна Ю.А. Сприйняття геометричних образів учнями 5-6 класів на уроках математики за допомогою візуальних засобів POWER POINT.....	58
Малафійк О.І. Про організаційно-педагогічні заходи з розвитку уяви та образного мислення у школярів на комп’ютерній основі.....	60
Пікалова В.В. Педагогічні можливості використання макроконструкцій у пакетах динамічної геометрії.....	61
Семенюк М.П., Степанюк С.В. Оптимізація корекційного навчання молодших школярів із загальним мовним недорозвитком.....	64
Оксенюк О.В. Духовний розвиток – системоутворюючий чинник гуманітарних знань.....	67
Мунтян С.Г. Методологічний аспект навчання студентів іноземних мов.....	69
Соколовська С.В. Рухливі ігри на заняттях з іноземної мови в дитячому садку.....	71
Редько В.Г. Визначальні тенденції в конструюванні змісту шкільного підручника іноземної мови.....	75
Поривай С.Д. Творчий розвиток особистості школяра засобами музичного мистецтва.....	78
Швидків Г.Р. Дидактичні принципи вокального навчання студентів музично-педагогічних факультетів вищих закладів освіти.....	82
Кіндрат В.К. Проблема сенситивних періодів онтогенезу молодшого школяра у фізичному вихованні.....	85
Вербець В.В. Теоретичні основи формування соціологічної культури молоді.....	87
Фіщук В.Г. В.О.Сухомлинський про самовиховання підлітків.....	90
Терешко Л.В. Актуальність проблеми формування загальнолюдських цінностей особистості.....	92
Цюлюпа С.Д. Культура вільного часу студентів.....	95
Граб О.В. Вирішення проблем освіти у вихованні молоді через організацію дозвілля.....	99
Середович В.В. Розвиток пізнавальної активності молодших учнів на основі поєднання навчання з образотворчою діяльністю.....	101
Степанець Л.І. Удосконалення мовленнєвої діяльності школярів в умовах гурткової роботи школи.....	104
Новоселецький М.Ю., Янцур М.С., Дем’яненко І.О., Федорова І.Л. До проблеми адаптації студентів-першокурсників рівненського державного гуманітарного університету.....	105
Бондаренко М.І. Активізація навчального процесу у вищому навчальному закладі через самостійну роботу студентів.....	113
Сілков В.В. Дякі аспекти створення концепції теоретико-методичних основ особистісно-зорієнтованого навчання математики молодших школярів.....	117
Ікуніна З.І., Трубник І.В. До питання формування розумових операцій у дошкільників при проведенні дидактичних ігор та занять.....	121
Семеног О.М. Формування мовної особистості майбутнього вчителя.....	125
Дронова О.О. Психолого-педагогічні умови розвитку дитячого малюнка засобами казки.....	130

Іванова А.В. Проблема формування національної самосвідомості молоді в системі розвиваючого навчання.....	134
Огурцова С.В. Особливості занять ліпленням у контексті “Базового компоненту дошкільної освіти в Україні”.....	137
Джура О.Ф. Основні наукові принципи Б. Яворського у вченні про ладову організацію музичного мистецтва.....	140
Гаврилова Г.П. Літературна підготовка майбутніх учителів-словесників в умовах національного відродження (народознавчий аспект).....	144
Герман Н.В. Безпека життєдіяльності дитини у педагогічних поглядах М.М. Коцюбинського.....	148
Водолага Н.В. Добір методів навчання в роботі з дітьми різного віку.....	150
Ярмак Т.М. Деякі питання підвищення ефективності індивідуальних занять з фортепіано.....	155
Журба Л.В. Навчання домашнього читання англійською мовою на комбінованих факультетах (англійська мова як друга спеціальність).....	160
Георгян Н.М. Ритміка як засіб розвитку рухової культури дітей старшого дошкільного віку.....	166
Маркус Н.В. Особливості застосування інформаційних технологій як засобу гуманізації навчання молодших школярів.....	171
Гумінська О.О. Розвивальне навчання на уроках музики.....	173
Відомості про авторів	177

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 23

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Редактор збірника наукових праць Малафіїк І.В.

Технічний редактор Курченко Н.Б.

Комп'ютерна верстка Хомяк О.Л.

Здано до набору 12.08.2002 р. Підписано до друку 31.10.2002 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 25,65. Обл. вид. арк. 26,54. Замовлення № 15/1. Наклад 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки
(к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. —
Рівне: РДГУ, 2002. — 180 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 4.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і практики розвивального навчання, а також з питань педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20